

# Lessen in noodhulp voor de gemeente

**Na de tsunami wilde iedereen hulp bieden aan de slachtoffers in Zuidoost-Azië. De burgers trokken ook aan de mouw van de burgemeester of de schepenen. Maar wat kan een gemeente op zo'n moment het beste doen? En hoe ga je in de begroting met noodhulp om? Op het moment dat er een ramp gebeurt, is er geen tijd om daarover in debat te gaan.**

Tekst: Nathalie Slosse - Foto: Gemeente Middelkerke

Een van de eigenschappen van noodhulp is dat niemand kan voorspellen wanneer ze nodig zal zijn. Bovendien moet alles heel vlug gaan. Twee erg lastige karakteristieken in de context van gemeentelijk beleid.

doordacht gemeentelijk Noord-Zuid-beleid. Om te vermijden dat die twee door elkaar gehaald worden, kennen sommige gemeenten noodhulp als bevoegdheid aan de burgemeester toe en zien ze het

## Mensen stellen zich gemakkelijker solidair op bij natuurrampen dan bij oorlog en economische uitbuiting.

Welke elementen kan een gemeente in overweging nemen als ze een noodhulpstrategie uitstippelt?

### Wie doet het?

Noodhulp bestaat niet als gemeentelijke bevoegdheid, maar behoort duidelijk tot het 'Gemeentelijk Internationaal beleid', want het gaat om gebeurtenissen buiten de gemeentegrenzen. Dus wordt meestal de schepenen van Ontwikkelingssamenwerking aangesproken en krijgt de Noord-Zuidambtenaar een coördinerende taak toegeschoven. De schepenen zal trouwens dankbaar gebruik maken van het forum dat plots geboden worden. Waar het anders zo moeilijk is om de boodschap van internationale solidariteit verkocht te krijgen, is er nu persbelangstelling bij de vleet. Toch moet er een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen deze kortstondige acties en een goed

meer in het kader van de *public relations* strategie van de gemeente dan als ontwikkelingssamenwerking. Bovendien is de burgemeester binnen de gemeente bevoegd om het rampenplan af te kondigen, wat een duidelijke link legt met noodtoestanden op andere plaatsen in de wereld.

Het is in ieder geval aan te raden een aparte nota op te maken voor noodhulp en deze niet volledig op te nemen in de sectoriële beleidsnota ontwikkelingssamenwerking. Een korte verwijzing binnen de nota van ontwikkelingssamenwerking is wel aan te bevelen om een goede samenwerking tussen de Noord-Zuiddienst en de dienst externe relaties aan te moedigen. Grote solidariteitsacties bieden een uitgelezen kans om andere noden onder de aandacht te brengen en informatie te verspreiden over scheefgetrokken situaties op wereldschaal.

### Wanneer kom je in actie?

Bij de confrontatie met grote ellende laten we ons hart spreken en raken rationele overwegingen op de achtergrond. Vanzelfsprekend hangen we af van de media om informatie te krijgen over noodsituaties elders in de wereld, maar met een aantal vastgestelde criteria achter de hand zullen we ons minder laten manipuleren. Hierbij zal het zeker zijn nut hebben vooraf een beslissingsboom op te stellen.

De grootte van de catastrofe is een eerste belangrijk criterium. Over hoeveel slachtoffers binnen een afgebakend gebied gaat het? Gaat het om dodelijke slachtoffers, om gewonden en/of zieken, om daklozen of om mensen die niet beschikken over voedsel of drinkbaar water?

Heel vaak is de oorzaak van de noodsituatie ook bepalend voor de mate waarin de solidariteit losbarst. Doorgaans stellen mensen zich gemakkelijker solidair op bij natuurrampen dan bij oorlog en economische uitbuiting. Klimatologische omstandigheden zoals extreme droogte of een ongedierteplaag worden dan weer wel en dan weer niet als 'legitieme' oorzaak beschouwd. Cruciaal daarbij is de stelling of de ramp door de mensen vermeden had kunnen worden. Nog een criterium is het draagvlak voor de noodhulp. Lopen er spontane reacties van de bevolking binnen of trekt de gemeentelijke raad voor ontwikkelingssamenwerking aan de alarmbel? Ook binnen het college en de gemeenteraad zal snel genoeg blijken of het opportuun geacht wordt dat de gemeente in actie komt of niet. Als de gemeente een speciale band heeft met de getroffen regio is ze dikwijls moreel verplicht om in actie te komen.

Daarnaast is het ook essentieel na te gaan of er op de plaats van de crisis een internationale hulporganisatie (ngo) aanwezig is, zodat de gemeente kan rekenen op een betrouwbare partner om het werk ter plaatse uit te voeren.

Ten slotte kan een gemeente van een andere overheid het dringende verzoek krijgen haar steentje bij te dragen in de solidariteitsacties die worden opgezet naar aanleiding van een ramp. Over het algemeen is er in dat geval geen discussie over het feit of er gesproken moet worden over noodhulp.



Door logistieke steun te bieden aan lokale initiatieven zorgt het bestuur voor een hartverwarmende samenwerking met de vrijwilligers.

### Welke hulp?

Er zijn vier grote categorieën van hulp: geld, materiële middelen, menselijke capaciteit, kennis of expertise. Om met het laatste te beginnen: in Vlaanderen staan enkele gemeenten sterk op het gebied van rampenplannen of optreden bij wateroverlast, zij zouden een getroffen regio goed kunnen adviseren. Die hulp moet dan wel erg snel komen om efficiënt te zijn.

Een crisissituatie is ook een belangrijk leermoment en kan de aanleiding zijn om werk te maken van een rampenplan of een waarschuwingssysteem. Op dat ogenblik hoort de actie niet meer thuis onder noodhulp, maar spreken we van structurele hulp.

tie is en de vrijwilligers geen specifieke opleiding hebben, kunnen ze in de weg lopen of aangezien worden als ramptoe-risten. Het versturen van goederen kan ook het best overgelaten worden aan de hulporganisaties. Eventueel kunt u bij hen informeren of ze iets bepaalds nodig hebben. Meestal blijkt uit een kosten-batenanalyse toch dat deze organisaties meer hebben aan geld om bepaalde dingen (eventueel ter plaatse) aan te kopen. De diverse inzamelacties vergen immers veel organisatorisch werk, om nog te zwijgen over de transportkosten.

### Waar komt het geld vandaan?

Wanneer de gemeente bereid is om zelf geld uit te trekken voor noodhulp, botst

financiën worden op jaarbasis georganiseerd en zijn ook niet erg flexibel. Daardoor zit men jaarlijks met een potentieel overschot. Een mogelijke oplossing hiervoor is om een andere organisatie als buffer te gebruiken (bijvoorbeeld Artsen Zonder Grenzen of het Rode Kruis). Sommige gemeenten hebben hiervoor een lijstje met organisaties die om beurten in aanmerking komen om het geld uit het 'noodhulpfonds' te krijgen. Zo hoeft een gemeente niet op een noodsituatie te wachten om het geld over te schrijven. Toch kiezen gemeenten niet zo gemakkelijk voor deze oplossing. In tijden van nood en grote mediabelangstelling is dit moeilijker te communiceren. Bovendien verliest het bestuur de autonomie om te beslissen waaraan het zijn geld precies wil besteden. Deze specifieke begrotingsproblemen voor het fenomeen 'noodhulp' kunnen worden vermeden door op het moment zelf extra middelen in te zamelen. Dit kan binnen de gemeentelijke structuur bijvoorbeeld door de zitpenningen van de gemeenteraadsleden af te staan, maar ook erbuiten. De gemeente kan dan zelf optreden als 'collector' (voor een omhaling bij het personeel tijdens de nieuwjaarsreceptie), maar meestal verkiezen besturen lokale initiatieven logistiek te ondersteunen. Hiervan zijn bij de recente Tsunami 12 12-campagne ontelbare voorbeelden opgedoken: gratis kraampje voor warme wijn tijdens de kerstmarkt, gemeentelijke sporthal voor een tapijt van euromuntjes, verkeersvrij houden van het parcours voor een fakkeltocht... Het is meestal een hartverwarmende samenwerking tussen het bestuur en de tientallen vrijwilligers. Op die manier kunnen ook initiatieven ontstaan die een langer leven beschoren zijn dan de eenmalige noodhulpactie.

## Begrotingsproblemen voor noodhulp kun je vermijden door op het moment zelf extra middelen in te zamelen.

Van de andere vormen van hulp is geld storten op de rekening van hulporganisaties waarvan de legitimiteit niet in twijfel kan worden getrokken, zeker het meest wenselijk. Materiële hulp en vrijwilligers sturen houdt te veel risico's in, van op afstand kun je de noden verkeerd beoordelen. Wanneer er geen goede coördina-

ze al snel op het probleem dat ze dit niet in de begroting kan inschrijven omdat het zo onvoorspelbaar is. Ze moet dus een buffer aanleggen. Idealiter heeft ze een spaarpotje dat ze op een constante manier aanvult en enkel aanspreekt in het geval van een noodsituatie (die beantwoordt aan vastgestelde criteria). De gemeentelijke

Nathalie Slosse is VVSG-stafmedewerker team internationaal